

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК336.226.3

О. В. Безкровний, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту

Ю. П. Мовчан, магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

М. О. Міняйло, магістрант спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

СУЧАСНА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ДРІБНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Ключові слова: особисті селянські господарства, податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, єдиний податок.

Протягом останнього десятиліття прослідковуються помітні трансформації організаційної структури сільського господарства – відбулося зменшення кількості великих сільськогосподарських підприємств і створення значної кількості малих товаровиробників. Однією з форм господарювання, яку віднесено до дрібних, є господарства населення (до складу яких входять особисті селянські господарства). При цьому нині більшість таких господарств не реєструють свою діяльність як підприємницьку, внаслідок чого місцеві бюджети позбавлені значної частини податкових надходжень, які могли б бути спрямовані на покращення соціальної інфраструктури села.

Особисте селянське господарство (ОСГ) – це особлива форма не підприємницької діяльності з виробництва, переробки та споживання сільськогосподарської продукції. Селянське господарство ведеться з метою задоволення власних потреб сім'ї продовольством, товарний характер має лише деяка частина продукції, але отримані доходи при цьому спрямовуються не на комерційні цілі, а на особисте використання. Внаслідок аграрних реформ значна частина селян приєднала земельні паї, що їм належать, до своїх селянських господарств [4].

Питання формування механізму оподаткування доходів громадян, які проживають на сільських територіях, має особливе значення, оскільки від його вирішення залежить добробут сільських жителів і стан дохідної частини місцевого бюджету. Узагальнення економічної природи особистого прибуткового податку дало підстави М. Рудій, стверджувати, що він являє собою, з одного боку, інструмент усупільнення приватної власності фізичних осіб, а з іншого – плату населення за надані особі органами місцевого самоврядування суспільні послуги [5].

Чинним податковим законодавством для дрібних виробників сільгосппродукції передбачені наступні системи оподаткування: загальна система, за якої необхідно сплатити податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) за ставкою 18 % і плату за землю та спрощена система – єдиний податок (ЄП), розмір якого залежить від вибору платником певної групи.

Відповідно до Податкового кодексу України (ПКУ) плата за землю, що є частиною майнового податку для фізичних осіб (якими є члени селянських господарств), встановлено у розмірі 0,1 % від нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь. Якщо врахувати той факт, що більшість особистих селянських господарств володіють земельними ділянками менше 1 га, то такий податок не є обтяжливим для селян і разом з тим не надто вагомим джерелом надходжень до місцевого бюджету [2].

Проектом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування» встановлено, що у разі перевищення розміру земельних ділянок, наданих для ведення особистого селянського господарства та/або земельних часток (паїв) понад 2 га, якщо вони використовуються власником, доходи, отримані від продажу власної сільськогосподарської продукції, що вирощена, відгодована, виловлена, зібрана, виготовлена, вироблена, оброблена та/або перероблена безпосередньо фізичною особою підлягають оподаткуванню на загальних підставах [3].

Ця норма податкового законодавства не стимулює селян самостійно обробляти власні земельні ділянки, оскільки при приєднанні паїв до площ, наданих для ведення ОСГ, для більшості господарств сукупний розмір ділянок перевищуватиме 2 га і відповідно до норм ПКУ

вони повинні будуть сплачувати ПДФО з доходів від продажу сільськогосподарської продукції. При цьому, як зазначає Н. Малініна, у Податковому кодексі України не визначено методу розрахунку бази оподаткування – розміру доходу, що унеможливує як розрахунок ПДФО безпосередньо платником податку, так і перевірку достовірності даних податкової декларації працівниками податкової служби [1].

Узагальнення світового досвіду щодо оподаткування доходів домогосподарств, які функціонують на сільських територіях, свідчить, що суб'єктом оподаткування в них є сім'я (подружжя). У зарубіжних країнах існують суттєві розбіжності у визначенні методів оподаткування доходів осіб, зайнятих у сільськогосподарському виробництві. У країнах Заходу суб'єктів дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва відносять до фермерів, які підпадають під індивідуальне прибуткове оподаткування, при цьому інші категорії суб'єктів господарювання в аграрному секторі, крім підприємств з метою утримання податків, не виділяються.

Втілення іншого підходу до оподаткування сільських домогосподарств – спрощеної системи оподаткування у вигляді єдиного податку має як позитивні результати, так і певні недоліки. До позитивних моментів такого способу оподаткування ОСГ слід віднести ефект стимулювання розвитку малого бізнесу, що забезпечує формування податкових надходжень до місцевих бюджетів та пенсійного фонду. Також застосування єдиного податку справляє значний соціальний ефект, важливість якого посилюється для сільського населення, внаслідок високого рівня безробіття та невисокого рівня доходів сільських домогосподарств, порівняно з міським населенням.

Поряд із цим, слід погодитись із думкою більшості дослідників у цій сфері, серед яких Л. Удова, про те що порядок розрахунку єдиного податку не сприяє дотриманню паритету інтересів платників і держави. Зважаючи, що для першої та другої груп платників ЄП базою оподаткування виступає прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата, розмір якої за останні п'ять років збільшився більше ніж у три рази, сума податкового зобов'язання також пропорційно збільшилась. З урахуванням тенденцій збільшення мінімальної заробітної плати, податкове навантаження продовжуватиме зростати, що перешкоджатиме підвищенню рівня ефективної зайнятості на селі, посиленню мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості [6].

Підводячи підсумки проведеного дослідження, слід зазначити, що сільські домогосподарства є важливою формою господарювання у складі виробників сільськогосподарської продукції. Механізм оподаткування доходів особистих селянських господарств, на наш погляд, необхідно формувати таким чином, щоб кошти, які надходять до місцевого бюджету у вигляді податків, спрямовувались на розвиток сільських територій та на бюджетну підтримку селян у вигляді допомоги тощо з обов'язковим урахуванням регіональних особливостей земельних ділянок, які використовуються з метою одержання сільськогосподарської продукції. Це стимулюватиме фізичних осіб, зайнятих сільськогосподарським виробництвом, належним чином виконувати свої обов'язки перед місцевим бюджетом.

Список використаних джерел: 1. Малініна Н. М. Напрями впорядкування спрощеної системи оподаткування підприємницької діяльності у сільському господарстві / Н. М. Малініна // Агросвіт. – 2017. – № 15-16. – С. 36–42. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI в редакції від 26.07.2017р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств: Проект закону від 24.05.2017 р. № 6490 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 4. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 5. Рудая М. І. Оподаткування доходів особистих підсобних господарств / М. І. Рудая // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 5. – С. 77–81. 6. Удова Л. О. Особисті селянські господарства у системі обов'язкових платежів / Л. О. Удова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 3 (153). – С. 455–462.